

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 13/2006 rd

Lagmotion med förslag till lag om ett forskningsinstitut för internationella relationer och EU-frågor och till lagar om ändring av lagen om riksdagens tjänstemän och 1 och 10 § i lagen om grunderna för avgifter till staten

Till utrikesutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 5 april 2006 en lagmotion med förslag till lag om ett forskningsinstitut för internationella relationer och EU-frågor och till lagar om ändring av lagen om riksdagens tjänstemän och 1 och 10 § i lagen om grunderna för avgifter till staten (LM 28/2006 rd) till utrikesutskottet för beredning och bestämde samtidigt att grundlagsutskottet ska lämna utlåtande till utrikesutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- utskottsråd Risto Eerola, riksdagens kansli
- professor Mikael Hidén
- professor Veli-Pekka Viljanen.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av
— professor Kaarlo Tuori.

LAGMOTIONEN

I lagmotionen föreslås en lag om ett forskningsinstitut för internationella relationer och EU-frågor. Forskningsinstitutet ska bedriva forskning i internationella politiska och ekonomiska relationer och frågor som rör Europeiska unionen. Institutet ska också göra aktuella utredningar på dessa områden. Tanken är att institutet ska verka i anknytning till riksdagen och Utrikespolitiska

institutet. Det nya institutet kräver också ändringar i lagen om riksdagens tjänstemän och i lagen om grunderna för avgifter till staten.

Lagmotionen har samband med budgetpropositionen för 2007.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2007.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Enligt 1 § i lagförslag 1 finns forskningsinstitutet i anknytning till riksdagen. Detta innebär att riksdagen t.ex. väljer forskningsinstitutets styrelse.

Enligt 119 § 1 mom. i grundlagen bestäms om förvaltningen under riksdagen särskilt genom lag. Av förarbetena till denna bestämmelse framgår att utgångspunkten är att förvaltningen genom lag också kan ordnas i anknytning till riksdagen (RP 1/1998 rd, s. 75/II). Uttrycket "särskilt genom lag" tyder å andra sidan på att förvaltning under riksdagen är exceptionellt. Med stöd av 119 § 1 mom. i grundlagen är det emellertid möjligt att genom en vanlig lag ge riksdagen förvaltningsuppgifter. Grundlagen utgör sålunda inget hinder för att forskningsinstitutets verksamhet ordnas i anknytning till riksdagen på det sätt som föreslagits.

Förslaget har relevans också med hänsyn till vetenskapens frihet som tryggas i 16 § 3 mom. i grundlagen. Till denna frihet hör också vetenskapsmannens rätt att välja sitt forskningsområde och sina forskningsmetoder samt att publicera sina forskningsresultat (RP 309/1993 rd, s. 64/II, GrUU 28/2004 rd, s. 4/I). Men det är främst bestämmelsen i 123 § 1 mom. i grundlagen, där universitetens självstyrelse tryggas, som står som organisatorisk och institutionell garant för vetenskapens frihet (RP 309/1993 rd, s. 65, RP 1/1998 rd, s. 180/I). Det är ändå klart att dessa bestämmelser i grundlagen inte är något hinder för att inrätta särskilda forskningsinstitut i anknytning till exempelvis riksdagen eller statsrådet. Forskningsinstitut som inrättats med särskilda uppdrag har en speciell karaktär som innebär att forskarna vid dem inte har en lika stor frihet att välja sina forskningsområden som exempelvis universitetsforskarna. Utskottet understryker ändå att synpunkterna på vetenskapens frihet inte är utan betydelse för enskilda forskningsprojekt. Med hänsyn till den institutionella dimensionen av vetenskapens frihet är det motiverat att i lagförslagets 1 § uttryckligen nämna att institutet är oberoende.

Av forskningsinstitutets inalles nio styrelsemedlemmar väljs sex enligt 2 § 2 mom. genom ett förslagsförfarande. En av styrelsemedlemmarna väljs på förslag av statsrådets kansli, en på förslag av utrikesministeriet, två på förslag av Finlands Akademi, en på förslag av Finlands universitetsrektorsråd och en på förslag av Stiftelsen för utrikespolitisk forskning. Inför valet ska Finlands Akademi för riksdagens talman föreslå fyra personer och de övriga i momentet nämnda aktörerna två personer.

Även om det inte är helt korrekt att binda riksdagens beslutsfattande vid förslag från aktörer utanför riksdagen har det föreslagna förfarandet vid val av forskningsinstitutets styrelsemedlemmar inte någon betydelse för i vilken ordning lagförslaget behandlas (GrUU 10/1984 rd, s. 2). Enligt 36 § 2 mom. i grundlagen väljer riksdagen andra organ som behövs, enligt vad som bestäms i grundlagen, i någon annan lag eller i riksdagens arbetsordning. Denna öppna reglering ger lagstiftaren möjlighet att bestämma om detaljerna (GrUB 10/1998 rd, s. 12). Omständigheter som hänger samman med det föreslagna forskningsinstitutets speciella ställning och uppgifter i förhållande till riksdagen samt med vetenskapens frihet och institutets oberoende talar i detta fall för ett system där styrelsemedlemmarna väljs på basis av ett förslagsförfarande.

Utskottet har ändå uppmärksammat att Finlands universitetsrektorsråd, som nämns i 2 § 2 mom. i lagförslaget, är ett informellt samarbetsorgan för universiteten. Rådets verksamhet baserar sig inte på någon författning och har inte heller organiserats formellt eller nämnts någon annanstans i lagstiftningen. Momentet bör därför utformas utan att ordet "råd" används men på ett sätt som hänvisar till Finlands universitetsrektorsrådets uppdrag att lägga fram förslag och anmäla kandidaterna. En sådan formulering är inget hinder för att rektorsrådet sköter de nämnda uppgifterna.

Om det nya institutet inrättas bör även riksdagens räkenskapsstadga justeras. Utrikesutskottet bör överväga att komplettera 2 och 12 § i

stadgan med omnämmanden om forskningsinstitutet.

Utlåtande

Grundlagsutskottet anför

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Helsingfors den 27 april 2006

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kimmo Sasi /saml
medl. Roger Jansson /sv
Johannes Koskinen /sd
Irina Krohn /gröna
Annika Lapintie /vänst
Outi Ojala /vänst
Reino Ojala /sd
Klaus Pentti /cent

Markku Rossi /cent
Simo Rundgren /cent
Arto Satonen /saml
Seppo Särkiniemi /cent
Ilkka Taipale /sd
Jan Vapaavuori /saml
ers. Veijo Puhjo /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Sami Manninen.